

## HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 17/2013 vp

### Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Eduskunta on 24 päivänä syyskuuta 2013 lähettänyt valiokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta (HE 113/2013 vp).

##### *Lausunnot*

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta, sivistysvaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (PeVL 34/2013 vp, SiVL 20/2013 vp,

StVL 20/2013 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

##### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Arto Salmela, valtiovarainministeriö
- johtaja Jari Rajanen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- apulaisjohtaja Reijo Vuorento, Suomen Kuntaliitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut  
— sosiaali- ja terveysministeriö.

#### HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena ehdotetaan otettavaksi huomioon 1 päivänä elokuuta 2014 voimaan tuleva laki oppilas- ja opiskelijahuollosta. Valtionosuus tämän lain mukaisiin uusiin ja laajeneviin tehtäviin olisi 50 prosenttia, ja se korottaisi kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia 8,45 miljoonalla eurolla.

Veroperustemuutoksista johtuvat kunnallisverojen yhteensä 47 miljoonan euron lisäykset ehdotetaan vähennettäväksi vuonna 2014 alentamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuutta si-

ten, että minkään kunnan tulot eivät muutu veroperustemuutosten vuoksi.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia ehdotetaan alennettavaksi siten, että kuntien valtionosuusprosentti vuonna 2014 olisi 29,57 ja kuntien omarahoitusosuus 70,43 prosenttia. Muutoksessa on otettu huomioon 1,43 prosenttiyksikön vähennys, joka liittyy hallituksen kehyspäättöksen mukaiseen kuntien valtionosuiden 362 miljoonan euron alentamiseen.

Valtionosuusprosentin muutoksessa on otettu lisäyksenä huomioon 0,05 prosenttiyksikköä liittyen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystal-

luista annetun lain toteuttamiseen siten, että valtionosuus on 54,3 prosenttia. Edelleen lisäyksenä on otettu huomioon 0,02 prosenttia eräiden muiden sellaisten uusien ja laajenevien tehtävien toteuttamiseen, joiden valtionosuus on 50 prosenttia. Nämä valtionosuusprosentin korotukset lisäävät valtionosuuksia yhteensä 17,3 miljoonalla eurolla.

Muutoksessa on otettu lisäksi vähennyksenä huomioon 0,03 prosenttiyksikköä, joka aiheutuu kotikuntaa vailla olevien Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen maiden sekä Sveitsin kansalaisten terveydenhuollon menojen korvaamisesta kunnille Kansaneläkelaitoksen kautta. Valtionosuus alenee vastaavasti 11 miljoonaa euroa.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 35 a § jäteveron tuottoa vastaavan 70 miljoonan euron li-

säämisestä kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen ja lisäyksen maksutavasta.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden määräämisenä vähennyksenä vuonna 2014 ehdotetaan 1,5 miljoonan euron siirtoa sisäasiainministeriölle pelastustoimen ja ensihoidon tietojärjestelmän turvallisuusverkkoyhteyteen sekä 3,275 miljoonan euron siirtoa Opetushallituksen toimintamenoihin opiskelijavalintajärjestelmän kustannuksiin.

Lisäksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ehdotetaan vähennettäväksi 22,121 miljoonaa euroa vuonna 2014 lääkintä- ja lääkärihelikopteritoiminnan rahoittamiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### *Perustelut*

Kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin ehdotettavat muutokset liittyvät vuoden 2014 valtion talousarvioesityksessä kunnan peruspalvelujen valtionosuusmomentilla (28.90.30) oleviin esityksiin.

Esityksen mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia alennetaan siten, että valtionosuusprosentti on 29,57 ja kuntien omarahoitisuusosuus on 70,43 prosenttia. Valtionosuusprosentissa on vähennyksenä otettu huomioon kevään 2012 ja 2013 kehyspäätöksissä valtiontalouden tasapainottamiseksi päätetyt valtionosuuksien leikkaukset, jotka supistavat valtion menoja vuositasolla 362 miljoonaa euroa vuonna 2014. Lisäyksenä on huomioitu muun muassa vanhuspalvelulain toteuttamiseen tarkoitettu 54,3 prosentin valtionosuus sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännöstä (HE 67/2013 vp) johtuva valtionosuuksien lisäys. Valtionosuusprosenttiin vaikuttavat myös kotikuntaa vailla olevien EU- ja ETA-alueen kansalaisten terveydenhuollosta aiheutuneiden kustannusten

korvaaminen kunnille (HE 103/2013 vp) sekä eräät tehtäväsiirrot.

Talousarvioesityksessä vahvistetaan kuntien veropohjaa. Näitä toimia on muun muassa jäteveron tuoton siirtäminen kunnille vuoden 2014 alusta. Sen toteuttamiseksi lakiin lisätään uusi 35 a §, jonka mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen lisätään jäteveron tuottoa vastaava 12,97 euroa asukasta kohden.

Kunnille myös kompensoidaan kaikki veropohjateiden muutosten aiheuttamat menetykset. Vuoden 2014 talousarvioesityksessä veroperustemuutosten arvioitiin lisäävän kuntien verotuloja 47 miljoonaa euroa ja tähän liittyen valtionosuuksia esitettiin vähennettäväksi 47 miljoonaa euroa. Syksyllä 2013 saavutetun työmarkkinaratkaisun seurauksena arvio verotulojen muutoksesta on muuttunut niin, että verotulojen arvioidaan vähenevän 10 miljoonaa euroa vuonna 2014, ja vastaava kompensatio tehdään peruspalvelujen valtionosuuksiin. Tämä on otettu huomioon täydentävässä talousarvioesityksessä (HE 193/2013 vp). Hallintovaliokunta ehdottaa, että veroperustemuutosten huomioon ottamista

koskevaan lakiehdotuksen 35 §:ään tehdään vastaavat muutokset.

Täydentävässä talousarvioesityksessä kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentilla oleva määrärahasiirtotarve opiskelijavalintapalvelujen uudistamiseen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle momentille 29.01.02 on täsmentynyt 2,845 miljoonaksi euroksi, kun se varsinaisessa talousarviossa oli 3,275 miljoonaa euroa. Tämän huomioon ottamiseksi lakiehdotuksen 36 §:n 6 momentissa tulee kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta vähennettävä määrä muuttua 0,61 eurosta 0,53 euroon asukasta kohden.

Kunnat joutuvat sopeuttamaan toimintaansa vähenevien valtionosuuksien vuoksi. Kunnat ovat osa julkista taloutta ja valtion ohella keskeinen toimija julkisen talouden tasapainottamisessa. Siten on perusteltua, että myös kunnat osallistuvat julkisen talouden tasapainottamiseen. Hallintovaliokunta pitää kuitenkin olennaisena, että kunnan peruspalveluiden valtionosuuksiin tehtävät leikkaukset toteutetaan valtionosuusprosenttia muuttamalla, jolloin vaikutus asukasta kohden on yhtä suuri kaikissa kunnissa (67,05 euroa/asukas).

Hallituksen esitys on ollut myös perustuslakivaliokunnan arvioitavana. Perustuslakivaliokunta katsoo, että ehdotettu valtionosuusprosentin alennus on kuntatalouden ja yksittäisten kuntien kannalta merkittävä. Merkittävyttä korostavat lyhyellä aikavälillä toteutetut aikaisemmat valtionosuusprosentin alennukset ja kuntataloutta rasittavien toimenpiteiden yhteisvaikutukset. Kuntien ja valtion välisten rahoitussuhteiden muutokset voivat vähitellen murentaa perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen itsehallinnon taloudellista perustaa. Saamansa selvityksen perusteella perustuslakivaliokunta kuitenkin arvioi, ettei tässä laajuudessa ehdotettu kuntien valtionosuusprosentin alentaminen ja omarahoitusosuuden korotus vaaranna sillä tavoin kuntien mahdollisuutta päättää itsenäisesti omasta taloudestaan, että se muodostuisi perustuslain vastaiseksi. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Parhaillaan on käynnissä kuntien valtionosuuslainsäädännön uudistaminen, jossa arvioinnin kohteena on valtionosuusjärjestelmä kokonaisuudessaan. Hallintovaliokunta on useissa eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota kiristyvään kuntatalouden tilaan. Selvityksissä on käynyt ilmi, että talouden kehitys vaihtelee eri kunnissa ja myös kuntakokoryhmien sisällä. Yksittäisten kuntien väliset erot sekä tulo- että menokehityksessä ovat suuria. Kehitys on jatkunut jo pitkään, ja sen arvioidaan tulevina vuosina jatkuvan edelleen. Uudistuksessa tulee sen vuoksi kiinnittää aikaisempaa painokkaammin huomiota kuntien välisten erojen tasaamiseen. Hallintovaliokunta korostaa myös kuntavaikutusten seurannan välttämättömyyttä.

### **Päätösehdotus**

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 35 ja 36 § muutettuina seuraavasti:*

### **35 §**

#### *Veroperustemuutoksien huomioon ottaminen valtionosuudessa*

Vuoden 2014 verotuksessa toteutettavista veroperustemuutoksista johtuvia *verotulovähennyksiä* vastaavasti *lisätään* kuntien valtionosuutta 1,85 euroa asukasta kohden.

Jos 1 momentissa tarkoitetun valtionosuuden *lisäyksen jälkeen* kunnan verotulojen *menetys* on suurempi kuin 1,85 euroa asukasta kohden, *lisätään* kunnan peruspalvelujen valtionosuutta (*poist.*) euromäärällä, joka saadaan vähentämällä asukaskohtaisesta verotulojen *menetyksestä* 1,85 euroa asukasta kohden. Jos kunnan verotulojen *menetys* on pienempi kuin 1,85 euroa asukasta kohden, *vähennetään* kunnan valtionosuudesta euromäärä, joka saadaan vähentämällä 1,85 eurosta kunnan verotulojen *menetys* asukasta kohden. Valtionosuuden yhteenlasketut vuosittaiset lisäykset ja vähennykset ovat koko

**HaVM 17/2013 vp — HE 113/2013 vp**

*maan tasolla yhtä suuret. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden muutosta laskettaessa sovelletaan vuoden 2012 verotustietoja ja vuoden 2013 veroprosenttia sekä asukaslukua vuosien 2012 ja 2013 vaihteessa.*

36 §

*Määräaikaiset kuntien valtionosuuteen kohdistuvat vähennykset ja lisäykset*

(1 mom. kuten HE)

— — — — —

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pirkko Mattila /ps  
jäs. Jussi Halla-aho /ps  
Rakel Hiltunen /sd  
Reijo Hongisto /ps  
Risto Kalliorinne /vas  
Mika Kari /sd (osittain)  
Elsi Katainen /kesk  
Timo V. Korhonen /kesk (osittain)  
Antti Lindtman /sd

(5 mom. kuten HE)

Vuonna 2014 kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta vähennetään *0,53 euroa* asukasta kohden opiskelijavalintajärjestelmän rahoittamiseksi.

(7 mom. kuten HE)

\_\_\_\_\_

Markus Lohi /kesk  
Outi Mäkelä /kok  
Tapani Mäkinen /kok  
Osmo Soininvaara /vihr (osittain)  
Ulla-Maj Wideroos /r (osittain)  
vjäs. Anne Holmlund /kok (osittain)  
Johanna Ojala-Niemelä /sd (osittain)  
Antti Rantakangas /kesk (osittain)  
Kari Tolvanen /kok (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.

## VASTALAUSE 1

*Perustelut**Kuntatalous*

Tällä hetkellä kuntien tehtävät ja käytettävissä olevat rahat eivät ole tasapainossa. Kunnille on sysätty vuosi vuoden jälkeen ilman asianmukaista rahoitusta lisää tehtäviä ja vaatimuksia valtiotavallan toimesta. Nyt hallituksessakin on havahduttu siihen, että tämä tie on kestämaton ja esitetty HE:n 113/2013 vp myötä käytännössä näennäisiä korotuksia kuntien valtionosuuksiin samaan aikaan, kun toisesta päästä kunnilta leikataan valtionosuuksia sadoilla miljoonilla euroilla.

Valtionosuuksiin tällä vaalikaudella suuntautuvat useiden miljardien eurojen leikkaukset vaikeuttavat kuntien taloudellista asemaa ja tekevät monin paikoin mahdottomaksi kunnille toteuttaa niitä velvoitteita, joita valtio on kuntien niskoille vuosien mittaan lisää sälyttänyt.

*Julkiset palvelut sivistysvaltion mittari*

Perussuomalaiset haluavat muistuttaa, että julkiset palvelut ja niiden saatavuus vaikuttavat eriarvoisuuteen tällä hetkellä jopa enemmän kuin 1990-luvulta lähtien kasvaneet tuloerot. Julkisten palveluiden saatavuus onkin yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisen tasa-arvon mittareista, ja Suomen terveydenhuolto on viime vuosina luisunut OECD:n tutkimuksen mukaan kohti suurempaa epätasa-arvoa. Rikkaiden ja köyhien terveyserot ovat Suomessa jo nyt länsimaiden jyrkimpiä.

Väestön ikääntymisestä johtuvat kustannuspaineet ja kuntien tehtävien tosiasialliset lisäämiset, hallituksen päinvastaisista näennäisyrietyksistä huolimatta, aiheuttavat kunnille painetta sekä nostaa veroprosenttejaan että leikata palveluistaan. Kuntien palveluita eniten tarvitsevat vähäosaiset, lapset, nuoret ja vanhukset. Kunnat joutuvat leikkaamaan sivistysvaltiomme ja globaalin menestyksemme elinehdoista; opetustoi-

mesta, sosiaali- ja terveyspalveluista ja rakennetun ympäristön kunnossapidosta, vain muutamia merkittäviä leikkauskohteita mainitaksemme.

Hallitus on kuluneiden vuosien päätöksillään tietoisesti vaikeuttanut kuntien ja kuntalaisten asemaa tietäessään, että kunnilta loppuvat vaihtoehdot talouspaineiden edessä. Hallituksen toimet käytännössä pakottavat kuntia liittymään yhteen. Pakkoliitokset ja liiallinen keskittäminen vievät sosiaali- ja terveyspalvelut kuntalaisilta yhä kauemmaksi, eivätkä perussuomalaiset tue tällaista palvelujen heikentämistä edistävää politiikkaa.

*Perussuomalainen vaihtoehto*

Perussuomalaiset olisivat valmiita panostamaan kuntien valtionosuuksiin 300 miljoonaa euroa enemmän kuin mitä hallitus on omassa budjetissaan esittänyt. Tällä summalla, joka sisältyy perussuomalaisten tasapainoiseen vaihtoehtobudjettiin vuodelle 2014, pienennettäisiin kuntien leikkauksipaineita merkittävästi ja tuettaisiin sivistysvaltiomme toimintaa.

Perussuomalaisten alueidenkehittämispolitiikka lähtee siitä johtajatuoksesta, että koko maa on pidettävä asuttuna. Mielestämme maamme hallituksen on muistettava kaikissa olosuhteissa, että elämää on myös suurten kaupunkien ulkopuolella. Tämän vuoksi pidämme välttämättömänä, että huolehditaan rahoituksen riittävyydestä alueiden kehittämisen kannalta; on kiinnitettävä erityistä huomiota kokonaisten maakuntien liikenne-, yrittäjyys- ja asuinolosuhteiden kehittämiseen.

Näiden lisäksi on syytä huolehtia alueen tukitoiminnoista, kuten poliisi- ja pelastustoimen riittävyydestä ja riittävästä terveydenhuollosta. Vastuullisesti toimiva hallitus huolehtisi kuntien ja maakuntien kokonaisvaltaisesta kehittämisestä ja varaa niitä varten tarvittavat rahat budjetissaan.

***Ehdotus***

Edellä olevan perusteella esitämme

*että lakiehdotus hylätään.*

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2013

Pirkko Mattila /ps  
Jussi Halla-aho /ps  
Reijo Hongisto /ps

## VASTALAUSE 2

*Perustelut*

Ihmisten tarvitsemien kuntapalvelujen järjestämiseen tarkoitettujen valtionosuuksien jokavuotiset leikkaukset johtuvat hallituksen väärästä talouspolitiikasta. Keskustan peräänkuuluttaman kahden vaalikauden kasvuohjelman sijasta hallitus valitsi yhden vaalikauden leikkauslistat ja tasaverojen korotukset.

Jo päätetyistä menoleikkauksista valtionosuuksien osuus on ollut jopa puolet. Niiden kirjaamista hallitusohjelmaan nimenomaisena leikkauskohteena voidaan pitää hallitukselta tietoisena arvovalintana. Tavoitteena on ilmiselvästi ollut supistaa valtiontalouden alijäämiä seurauksista piittaamatta, vaikka valtiontalous ja kuntatalous ovat molemmat luottoluokittajien seuraamaa julkista taloutta. Hallitus on näin teettänyt kuntapäätäjillä ikävän työn: veronkorotukset ja palvelujen karsimiset. Samalla hallitus on päätöksillään romuttanut valtionosuusjärjestelmän perustarkoituksen: tasata kuntien välisiä olosuhde-eroja sekä tukea kuntien toimintakykyä. Kuntalaisten tarvitsemat peruspalvelut ovat vaarassa.

Hallituksen kuntopolitiikkaa voidaan luonnehtia yhdellä sanalla, käsittämätön. Historiallisen suurista valtionosuusleikkauksista huolimatta hallitus määrää kunnille joka vuosi uusia kustannuksia lisääviä velvoitteita. Vanhuspalvelulain toimeenpanoa lukuun ottamatta valtionosuus niistä on ollut tasan puolet laskennallisista kustannuksista, vaikka hallitusohjelmassa luvataan, että "uusien ja nykyisten tehtävien ja velvoitteiden lisäämistä ja laajentamista kunnille rajoitetaan ja niille osoitetaan valtion rahoitusosuutena yli puolet todellisista kustannuksista".

*Hallitus on syventänyt tietoisesti kuntalaisten eriarvoistumista*

Eriyisen moitittavaa hallituksen kuntopolitiikassa on ollut valtionosuusjärjestelmän epä-

asiallinen käyttäminen pahasti kangerrelleen suurkuntauudistuksen toteuttamisen vipuvälineenä.

Jo toteutetut tai suunnitteilla olevat muutokset valtionosuusjärjestelmään leikkaavat suurimmalta osalta kuntia valtionosuuksia jopa kolmella eri tavalla. Hallitusohjelman perusteella valtionosuuksia leikattiin vuositasolla 632 miljoonalla eurolla. Tämän jälkeen hallitus on päättänyt lisäleikkauksista, joiden seurauksena kunnilta jää saamatta peruspalvelujen järjestämiseen valtionosuuksia vuoden 2015 tasossa peräti 1,4 miljardia euroa. Se vastaa noin 30 000:n kuntien palvelutyöntekijän vuotuisia palkkakustannuksia. Lisäksi vuoden 2012 alusta toteutettu kiinteistöveron poistaminen valtionosuusjärjestelmän verotulojen tasauksessa leikkasi kuntapalvelujen rahoitusta erityisesti maaseutujen kunnilta, joissa entuudestaan on ollut keskimääräistä korkeampi kunnallisveroprosentti. Tällä hetkellä kunnissa pelätään tulevaa valtionosuusjärjestelmän uudistamista, jolla käytännössä jaetaan kuntien kesken uudelleen valtion maksamaa kuntarahaa. Toisilta kunnilta se leikkaa, toisille se antaa lisää.

Valtionosuusleikkaukset sekä verotulojen tasausjärjestelmän murentaminen ovat eriarvoistaneet kuntia ja kokonaisia alueita. Ensi vuonna ero matalimman ja korkeimman kunnallisveroprosentin välillä on jo kuusi prosenttiyksikköä. Tasasuuruuksista valtionosuusleikkauksista huolimatta ja juuri niistä johtuen veronkorotuspaine on kunnasta riippuen jopa nelinkertainen johtuen asukkaiden verotettavien ansiotulojen suuruudesta. Eriarvoistuminen on jo maakunnittaisista. Uudellamaalla keskimääräinen kunnallisveroprosentti on ensi vuonna 18,81 prosenttiyksikköä, Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa noin 19,7 prosenttiyksikköä ja muissa 15 maakunnassa se on yli 20 prosenttiyksikköä. Erot eivät kaivennu kuntaliitoksilla.

Hallitus ei ole tehnyt elettäkään eriarvoistumiskehityksen oikaisemiseksi, vaan hallituksen

politiikkaa leimaa sumeilematon asumisen, palvelujen ja päätöksenteon keskittäminen. Se on näkynyt kuntapolitiikan lisäksi mm. puolustusvoimain ja poliisihallinnon uudistuksissa, valtion työpaikkojen siirtona pääkaupunkiseudulle sekä vaalipiiriin muuttamisessa.

*Rahoitusvastuun määrittämiseen puuttuvat mekanismit*

Perustuslakivaliokunnan lakiesityksestä antaman lausunnon mukaan valtionosuusleikkaukset ovat rajuja, kuntakohtaiset vaikutukset ovat suuria ja kunnallisveroeroja kasvattavia. Leikkausesitykselle ei kuitenkaan nähdä tässä vaiheessa perustuslaillisia esteitä, koska tällä hetkellä puuttuvat mekanismit, joilla voidaan arvioida ns. rahoitusvastuun toteutuminen valtiokuntasuhteessa. Lausunnossa perustuslakivaliokunta muistuttaa hallitusta myös siitä, ettei esitykseen sisälly tälläkään kertaa perustuslakivaliokunnan syksyllä 2011 edellyttämää riittävää ja täsmällistä tietoa esityksen vaikutuksista kuntien kokonaistalouteen ja yksittäisiin kuntiin tai arviota kuntien tosiasiallisista mahdollisuuksista vastata niille kuuluvien palvelujen tuottamisesta.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä tilanne on kestävä. Toisin sanoen tulevaisuudessakin puutteellisesti valmisteltu lakiesitys, josta puuttuvat valtionosuusleikkausten kuntakohtaiset vaikuttavuusarviot kuntien talouteen ja niiden kykyyn tuottaa palveluja, estäisi perustusta johdetun rahoitusvastuun periaatteen toteutumisen arvioinnin. Tuolloin valtionosuusleikkausten suuruus riippuisi pelkästään hallituksen poliittisesta harkinnasta, joka taas alkaisi määritellä perustuslain toteutumista. Perustusta johdettu rahoitusvastuun periaate politisoituisi, vaikka perustuslain perustarkoituksena on luoda yhteiskunnallista vakautta huolimatta poliittisten voimasuhteiden aiheuttamista muutoksista.

Puutteellisesti valmisteltujen lakiesitysten ohella toinen perusongelma on siinä, ettei hallituksen päätöksentekoa varten ole olemassa sitovia ohjausmekanismeja, jotka ovat sidoksissa kuntatalouden kehitykseen. Poliittisissa keskus-

teluissa on ollut liian helppoa moittia kuntia kuntatalouden ahdingosta, kun asiantuntijoiden mielestä kunnille on säilytetty rahoitukseen nähden liikaa lakisääteisiä velvoitteita. Tästä huolimatta hallitus on miettinyt uusia ohjausvälineitä vain kunnille mm. kuntatalouden tasapainosääntöjä kiristämällä, vaikka paljon perustellummin ohjausmekanismeja tarvitaan valtiovallan päähän.

Hyvänä esimerkkinä puutteellisesta ohjausmekanismista voidaan pitää lakisääteistä peruspalveluohjelmamenettelyä. Siinä valtiovalta ja kunnat yhteistyössä luovat katsauksen kuntatalouden lähivuosien näkyymiin. Käytännössä asiakirja on ollut luonteeltaan vain kuntatalouden tilanteen toteava ilman, että se velvoittaisi hallitusta tekemään siitä johtopäätöksiä. Esimerkiksi tuoreimman, vuosille 2014–2017 ulottuvan peruspalveluohjelman mukaan kuntatalouden tila ja näkymät ovat erittäin huolestuttavia ja kunnat velkaantuvat joka vuosi lisää noin 2–3 miljardin euron vuosivauhtia. Se ei ole estänyt Kataisen hallitusta määräämästä kunnille uusia raskaitakin velvoitteita.

Hallitus päätti marraskuun lopulla käymässä rakenneriikissä uudesta kuntatalouden ohjausjärjestelmästä. Jatkossa valtiovalta voisi määrätä kunnille uusia tehtäviä vain, jos uusista tehtävistä valtionosuus on täysimääräinen tai olemassa olevia velvoitteita karsitaan vastaavalla määrällä. Lisäksi kustannustenjaon tarkistus suoritettaisiin joka vuosi. Molemmat ehdotukset ovat hyviä ja kannatettavia.

Vielä on kuitenkin epäselvää, missä olosuhteissa uusien tehtävien täysimääräinen kustannusten korvaaminen tapahtuu. Ilmeistä on, ettei linjaus merkitse kaikissa olosuhteissa täysimääräistä valtion rahoitusta uusien tehtävien osalta. Huolestuttavaa on myös, koskeeko täyden rahoituksen periaate vasta seuraavaa hallitusta. Nimitäin rakenneriiksen kirjaukset, joiden mukaan "kehyksiin jo kirjattuja hankkeita arvioidaan kriittisesti" ja "hallitus pidättäytyy määräämästä uusista velvoitteista" antavat viitteitä siitä, että täyden rahoituksen periaatetta sovellettaisiin vasta seuraavalla hallituskaudella. Näin ollen nykyinen hallitus voisi toteuttaa hallitusohjelmaan



sekä rakenneuudistusohjelmaan kirjatut kunnille kustannuksia aiheuttavat uudet velvoitteet, jotka euromääräisesti merkitsevät kuntataloudelle noin puolen miljardin euron lisämenoja. Tähän kunnilla ei ole varaa varsinkaan, kun valtionosuuksia leikataan myös vuonna 2015 ja pääministeri on väläyttänyt uusia leikkauslistoja ensi maaliskuun kehysriiheen.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä kuntatalouden ahdinko on akuutti ja sen heikentäminen merkitsee kunnallisverotuksen kiristymistä ja julkisten palvelujen rapautumista. Hallituksen ei tule enää määrätä kunnille uusia velvoitteita, ja valtionosuuksien leikkauskierre on katkaistava. Kuntatalouden uusi ohjausjärjestelmä on otettava käyttöön välittömästi myös sen vuoksi, ettei hallitus itse ala vesittää rakenneriidessä päättämäänsä kuntataloutta vahvistavia toimenpiteitä.

*Myös kunta- ja sote-uudistuksissa onnistumisen määrittää uusien leikkauslistojen tarpeen*

Käynnissä olevat kunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukset ovat ajautumassa täydelliseen kaaokseen. On käsittämätöntä, että hallitus on sulkenut korvansa asiantuntijoiden ja kuntien esityksiltä ja se on kytkenyt sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kuntaliitosten ohjausvälineeksi vieläpä tilanteessa, missä sosiaali-

li- ja terveydenhuollon palvelujen osuus kuntien menoista on noin puolet sekä väestön ikääntymisestä johtuen palvelutarpeet ovat jatkuvassa kasvussa.

Asiantuntijoiden mukaan keskustan esittämä vaihtoehto kunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseksi, ns. kotikunta-maakuntamalli sekä sote-rahoitusmalli, mahdollistaa noin 500—700 miljoonan euron vuotuiset tehokkuussäästöt ilman, että ihmisten tarvitsemat palvelut vaarantuvat. Keskusta on tarjonnut hallitukselle yhteistyön kättä, josta se on toistuvasti kieltäytynyt.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hallituksen on keskeytettävä sekasortoon ajautuneet kunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukset. Epäonnistuminen niissä alkaa näyttää todennäköiseltä, mikä lisää tulevana vuosina tarvetta uusille leikkauslistoille ja veronkorotuksille, jotka romahduttavat julkiset palvelut. Uudistukset on aloitettava alusta, ja ne on valmisteltava parlamentaarisesti yhteistyössä asiantuntijoiden ja kuntien kanssa.

### ***Ehdotus***

Edellä olevan perusteella ehdotamme

*että lakiehdotus hylätään.*

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2013

Elsi Katainen /kesk  
Markus Lohi /kesk  
Antti Rantakangas /kesk